

Editorial: O étosu vědeckých společností

Co se týče vědy, výzkumu, vývoje a inovací, letošní prázdniny rozhodně nebyly okurkovou sezónou. Na programu byla vražda české vědy. O tom, jak vše probíhalo, je možno dozvědět se mnohé na webových stránkách *Akademie věd České republiky*, o kterou zde šlo především.

Zatímco na začátku to vypadalo, že se jedná o reformu financování vědy a výzkumu, v navazujících strategických, koncepčních a implementačních materiálech je pojem „věda“ důsledně nahrazován obratem „výzkum, vývoj a inovace“. Jakkoliv si netroufám spekulovat, do jaké míry je záměrem vykonavatelů reformy přenastavit toky finančních prostředků pro výzkum a vývoj tak, aby se pod hlavičkou aplikovaného výzkumu a inovací posílily rozpočty privátních firem¹, je zřejmé, že zde máme co do činění s problémem neporozumění vztahu mezi *základním* a *aplikovaným výzkumem*.

Vykonavatelé reformy jako by nedoceňovali význam základního výzkumu pro navazující aplikace. Přitom Rooseveltův vědecký poradce Vannevar Bush již v roce 1945 vysvětloval, že „*vědecký pokrok pramení ze svobodné aktivity a z práce svobodné mysli na svobodně zvoleném předmětu výzkumu; ze zvědavého zkoumání všeho neznámého*“.² V prostředí kontinentální Evropy toto chápání konvenuje s pojetím akademických svobod bádání. Zdá se, že tyto hodnoty jsou dnes podřizovány diktátu ekonomického zisku v duchu bonmotu: „*Věda dělá z peněz znalosti, inovace dělají ze znalostí peníze*“.

S tím souvisí další problém spočívající v marném – zdá se – úsilí uchránit institucionální financování výzkumu. V reakci na protesty *Akademie věd* vydala *Rada vlády pro výzkum, vývoj a inovace* dne 10. 7. 2009 tiskovou zprávu, v níž uvádí, že rozpočet *Akademie věd* výrazně naroste díky strukturálním fondům. Odkázala je tedy ke grantové podpoře mající povahu účelového financování. Přejít na účelové financování je však spojen s rizikem podlomení institucionální základny výzkumu, která je na druhou stranu předpokladem pro získání účelového financování.

Další problém spočívá v tom, že finanční prostředky na výzkum mají být rozdělovány na základě *metodik hodnocení výsledků výzkumu a vývoje*. Tyto *metodiky* se rok od roku mění, jsou tedy pouze dočasně aktuální, zato však

¹Srov. k tomu: Zlatuška, J. Jak zabít vědu a výzkum. *A2*, 2009, č. 17.

²Science The Endless Frontier: A Report to the President by Vannevar Bush, Director of the Office of Scientific Research and Development, July 1945. Washington: United States Government Printing Office, 1945.

retroaktivní. Mají nepřiměřenou ambici být funkční napříč různými obory, jejichž výsledky jsou často z principu nesouměřitelné. Vedle toho jsou tyto *metodiky* nastaveny tak, že zvýhodňují výstupy aplikovaného výzkumu.

V návaznosti na výše uvedené si lze položit otázku, zda je na tom všem vůbec něco pozitivního. Možná přece jen něco. Ještě zhruba před dvěma lety jsem se nemohl ubránit dojmu, že se idea vědeckých společností vyprazdňuje, jejich expertní funkce oslabují, jejich osvětové aktivity utichají. Dnes tento dojem nemám. Zdá se mi, že zde začíná působit étos vědeckých institucí, společností a komunit. Současné dění je naplňuje novým politickým programem odvíjejícím se od snahy o sebezachování. Možná má potenciál revitalizovat vztahy mezi vědou a politikou, které jsou na bodě mrazu, přestože za sebou máme horké léto.

Jak se uvádí na webových stránkách *Rady vědeckých společností České republiky* (<http://www.cas.cz/rvs/>), tyto společnosti jsou místem, kde se setkávají profesionálové s dalšími zájemci o příslušný obor, jsou institucí spojující odborníky z vysokých škol, akademie věd ČR i resortních výzkumných ústavů, jsou otevřeny pro studenty všech stupňů, umožňují jim zde mimoškolní, neformální seznámení s vědci a pedagogy.

Česká pedagogická společnost patří mezi aktivní společnosti – pořádá celostátní kongresy a konference, dbá o práci v pobočkách, vydává svůj odborný časopis. Na druhou stranu je třeba si přiznat, že další aktivizace by byla pro oživení ducha společnosti bezpochyby žádoucí.

V únoru 2009 stanul v čele České pedagogické společnosti její nový předseda – doc. Ing. Petr Byčkovský, CSc. Jeho záměrem bylo provést inventarizaci a aktivizovat naši společnost. Slibně zahájený program byl pozastaven zásahem nejvyšším. Dne 12. srpna 2009 nás doc. Byčkovský navždy opustil. *Česká pedagogická společnost* je v době, kdy je toto číslo *Pedagogické orientace* předáváno do tisku, vědeckou společností bez předsedy. Po odeznění pietního aktu nezbude nic jiného než sebrat síly, zvolit nové vedení, postavit nový program a začít psát další kapitolu v historii jedné vědecké společnosti.

Tomáš Janík